

České vysoké učení technické v Praze
Fakulta stavební

Czech Technical University in Prague
Faculty of Civil Engineering

**Výzkum české architektury šedesátých let u nás
a jeho specifika**

**Research of the Czech architecture of the 1960s
in our country and its specific features**

Ing. arch. Lenka Popelová, Ph.D.

Summary

Research of the Czech architecture of the 1960s in our country and its specific features

This habilitation lecture is concerned with the current researches of the Czech architecture of the 1960s in our country and its specific features, especially with the research results of the proposer, published between 2006–2015. The lecture summarizes the specific features of these researches (methodological, thematic ones, concerns their potentials, limitations and possibilities of the result application in the practice, especially in the field of heritage monument protection). The proposer devotes the topic theoretically (eg. a translation of Kevin Lynch's flagship publication *The image of the city*), as well historically: from the research of basic characteristics to specific themes, which Czech architectural history has not still evaluated: especially competitive events and the theatre architecture development. The used methodology was interesting – oral history and interdisciplinary research. The axis of the lecture are the proposer's three main publications: the book *The 1960s in the architecture through the eyes of witnesses*, two detailed articles in the magazine *Architektúra & urbanismus* about the development of forms and typology in the competitions during the 1960s and the book devotes interdisciplinary to the development of theatre buildings *The world of architecture and theatre / Architect Ivo Klimeš*.

The architecture of the 1960s is a current topic, not only because in the post-war architecture the 1960s for many reasons represent a specific and extraordinary period, but especially because the building heritage of that decade is found in the “turning point of its life story” – many of the buildings are worn out structurally and “morally” and a possible extinction of building substance of these buildings (see many of the current demolitions) raises questions about the need of preservation of these historically representative, but also typical realizations (See the discussion on the protection of housing estate areas). Especially in light of the conservation practice it is shown how the knowledge of building culture of the 1960s has still been unsystematic. The basis of current research should become an area-wide mapping, an evaluation of the quality of the construction and an expert methodology, being used as a guide to their preservation. These issues have been considered since 2016 by the project NAKI II, *Analysis and presentation of the values of modern architecture of the 1960s and 1970s of the 20th century as a part of the national and cultural identity of the Czech Republic*, No. DG16P02R007. Perhaps, it will be able to find an adequate interpretation and evaluation of buildings of that period, which despite of the fact they were arisen during a period, “living” to different extent with distinct values, have undoubted qualities (of the form, typological solution, structural system, material, technology, art etc.).

Souhrn

Výzkum české architektury šedesátých let u nás a jeho specifika

Tato habilitační přednáška se zabývá současnými výzkumy české architektury šedesátých let 20. století u nás, zejména pak výsledky výzkumů předkladatelky, které byly publikovány v letech 2006–2015. Přednáška shrnuje specifika těchto výzkumů (metodická, tematická; zamýšlí se nad potenciálem i limity, systematickostí výzkumů a možnostmi aplikace výsledků v praxi – zejména v oblasti památkové péče).

Předkladatelka se tématu architektury šedesátých let věnovala jak v rovině teoretické (např. překlad stěžejní publikace Kevina Lynche *Obraz města*), tak historické – od výzkumu základních charakteristik daného období až po specifická témata, která dosud česká historie architektury nehodnotila – zejména soutěžní dění a vývoj divadelní architektury. Zajímavá byla i použitá metodika – oral history a mezioborový výzkum. Osou přednášky jsou tři skupiny publikací, jichž je předkladatelka autorkou či spoluautorkou: kniha *Šedesátá léta v architektuře očima pamětníků*, dva podrobné články v časopise *Architektúra & urbanismus* o vývoji formy a typologie v soutěžích šedesátých let a dále kniha mezioborově se zabývající vývojem divadelních staveb *Svět architektury a divadla / Architekt Ivo Klimeš*.

Architektura šedesátých let je aktuální téma české historie architektury, a to nejen proto, že v poválečné architektuře představuje tato dekáda z mnoha důvodů zcela specifické a mimořádné období, ale zejména proto, že jeho stavební dědictví se nachází ve „zlomovém období svého životního příběhu“ – mnohé stavby konstrukčně i „morálně“ dosluhují a možný zánik stavební substance těchto budov (viz četné demolice) otvírají otázky o nutnosti ochrany dobově výjimečných, reprezentativních, ale i typických realizací. Zejména ve světle památkové praxe se ukazuje, jak je poznání stavební kultury šedesátých let zatím kusé, nesystematické. Základem současného výzkumu by se tak mělo stát celoplošné mapování, systematické hodnocení kvalit výstavby daného období a odborná metodika, sloužící jako návod k jejich památkové ochraně. Těmito otázkami se od roku 2016 zabývá projekt NAKI II „*Analýza a prezentace hodnot moderní architektury šedesátých a sedmdesátých let 20. století jako součástí národní a kulturní identity ČR*“ (č. DG16P02R007, 2016–2020, hlavní příjemce-koordinátor Národní památkový ústav, další příjemce České vysoké učení technické v Praze, hlavní řešitel prof. Petr Urlich, předkladatelka se na grantu podílí jako spoluřešitel). Snad se tak podaří najít adekvátní interpretaci a hodnocení staveb tohoto období, které přestože vznikly v období, jež „žilo“ do jisté míry odlišnými hodnotami, mají nesporné kvality (v oblasti vývoje formy architektury a typologie, konstrukce a technického řešení, užitých materiálů, autorství, uměleckého řešení, autenticity apod.).

Klíčová slova:

česká architektura šedesátých let, historie architektury, orální historie, mezioborový výzkum, vývoj formy a typologie architektury, divadelní stvaby, památková péče a ochrana, celoplošné mapování, hodnoty architektury šedesátých let, národní a kulturní identita

Keywords:

Czech architecture of the 1960s, history of architecture, oral history and interdisciplinary research, development of forms and typology of architecture, theatre buildings, monument protection and preservation, area-wide mapping, values of the 1960s architecture, national and cultural identity

Obsah

1. Úvod.....	6
1.1. Současný stav výzkumů – metodika, limity, přehled zkoumaných témat	7
2. Vymezení pojmu v mezinárodním kontextu a u nás – hlavní charakteristiky, které byly výzkumy dále rozšiřovány a doplňovány ...	11
3. Specifická témata zkoumaná předkladatelkou	13
3.1. Fenomén šedesátých let – snaha o formulaci obecných charakteristik na pozadí osobních příběhů.....	13
3.2. Výzkum soutěžního dění – zatím nedocenené velké téma čs. Architektury.....	14
3.3. Výzkum divadelní architektury: publikace Svět architektury a divadla. Architekt Ivo Klimeš.....	17
4. Shrnutí. Výsledky výzkumů – dobové charakteristiky ověřené výzkumy	18
5. Závěr	24
Literatura citovaná v textu	25
Životopisné údaje a odborné CV Ing. arch. Lenka Popelová, Ph.D	28

1. Úvod

Tato habilitační přednáška se zabývá současnými výzkumy české architektury šedesátých let 20. století u nás, zejména pak výsledky výzkumů předkladatelky, které byly publikovány v letech 2006–2015. Přednáška shrnuje specifika těchto výzkumů (metodická, tematická; zamýšlí se nad potenciálem i limity, systematickostí výzkumů a možnostmi aplikace výsledků v praxi – zejména v oblasti památkové péče). Předkladatelka se tématu architektury šedesátých let věnovala jak v rovině teoretické (např. překlad stěžejní publikace Kevina Lynche *Obraz města*), tak historické – od výzkumu základních charakteristik daného období až po specifická témata, která dosud česká historie architektury nehodnotila – zejména soutěžní dění a vývoj divadelní architektury.

Architektura šedesátých let (v této přednášce se budeme věnovat převážně architektuře, ačkoli je zřejmé, že hranice mezi architekturou a urbanismem je často velmi nezřetelná) je aktuální téma nejen v oblasti historie architektury, ale i památkové péče (a zájem o ně prosakuje i mezi laickou veřejností, např. i díky trendu retro). Základní historiografie poválečné architektury šedesátých let je postupně zpracovávána, přičemž veškeré výzkumy se shodují na tom, že se z mnoha důvodů jedná o velmi specifické a mimořádné období (viz dále). Nicméně se ukazuje, že historické výzkumy nestačí k tomu, abychom řádně evidovali, vyhodnotili a ochránili velmi rozsáhlé stavební dědictví této dekády, které se nachází ve „zlomovém období svého životního příběhu“ – mnohé stavby stavebně, konstrukčně i „morálně“ dosluhují, stavební zásahy jsou nezbytně nutné a možný zánik stavební substance těchto budov přináší otázky o nutnosti ochrany jak dobově reprezentativních, tak typických realizací (to samé se týká urbanismu, např. v oblasti sídlištní výstavby), které mají svá specifika, jimž je potřeba rozumět (např. formový, typologický a konstrukčně-materiálový vývoj, ale např. i chápání významu výtvarného detailu, problematika ideologičnosti některých staveb, autorství, rozkol typizované, atypické – experimentální výstavby ad., která ve své době mohla mít své opodstatnění).

Zejména ve světle památkové praxe se tak ukazuje, jak je poznání stavební kultury šedesátých let zatím kusé, nesystematické. Nacházíme se tedy v období, kdy je nutno velmi rychle nalézt adekvátní interpretaci těchto staveb v současném světě, který již žije do jisté míry ve znamení odlišných hodnot. Pokud ty nejsou pochopeny, jsme pak totiž opakovaně svědky, že evidentně významné objekty se necitlivě přestavují, jsou v ohrožení (např. nádraží Ostrava-Vitkovice či nádraží Havířov¹, soubor budov tzv. Transgas²

---

¹ J. Danda, Státní ústav dopravního projektování Praha, železniční nádraží Ostrava-Vitkovice, 1963–1967. J. Hrejsemnou, Stavoprojekt Ostrava, železniční nádraží Havířov, 1964–1969.

v Praze) či se demolují (viz např. obchodní dům Tesco – dříve Ještěd v Liberci³, zbořeno 2009; pražský Hotel Praha⁴, zbořeno 2014).

Předkladatelka se v průběhu dekády podílela na historických výzkumech, které, jako mnohé další, přispěly k poznání kulturního dědictví šedesátých let. Dnes je zcela evidentní, že základem jakéhokoli dalšího výzkumu by se mělo stát systematické celoplošné mapování. Celoplošným mapováním se poprvé zabývá od roku 2016 projekt NAKI II Aplikovaný výzkum NAKI II, č. DG16P02R007 „*Analýza a prezentace hodnot moderní architektury šedesátých a sedmdesátých let 20. století jako součásti národní a kulturní identity ČR*“⁵), na kterém se podílí i předkladatelka. Dále se výzkum musí zabývat definováním specifických hodnot tohoto stavebního dědictví, musí vytipovat stavby a stavební celky, které je nutné chránit (viz zpracovávaná kritéria týmu ČVUT, která upozorňují i na kvality typových projektů, typologické a konstrukční kvality⁶, kterými se obecně kunsthistorie nezabývá) a musí ochranu vybraných staveb i prosadit v praxi. V připravované metodice památkové ochrany tohoto stavebního fondu se tak budou muset revidovat zaběhlé představy o tradičních hodnotách, které jsme zvyklí vnímat v souvislosti s historickými stavbami (např. autenticita – modernistická architektura má v sobě z podstaty zakódovanou – dokonce coby svou přednost – dočasnost trvání, jako tomu bylo např. při výstavbě sídlištních celků, což je v přímém rozporu s jejich „konzervací“ pro účely památkové péče a diskuzích o autenticitě dochovaných objektů, které zdůvodňují neutěšeného stavebnětechnického stavu nemohou vyhovět). Grant zřejmě napomůže odkrýt i další autorství, dosud neurčená.

1.1. Současný stav výzkumů – metodika, limity, přehled zkoumaných témat

Prameny poznání bývají písemné, zkoumána bývá plánová dokumentace, dobové fotografie apod. V mnohých výzkumech byly použity i prameny narativní. Východiskem výzkumů, a to obecně i u

---

² I. Loos, J. Malátek, J. Einsenreich, V. Aulický, soubor Transgasu: objekty bývalých sídel Dispečinku tranzitního plynovodu, Světové odborové federace a Federální ministerstvo paliv a energetiky. Projekt 1966–1975, realizace 1972–1978.

³ M. Masák, K. Hubáček, Obchodní středisko Ještěd v Liberci, 1968–1975.

⁴ J. Paroubek, J. Sedláček, L. Todl, Hotel Praha, 1971–1980.

⁵ Hlavní příjemce-koordinátor Národní památkový ústav, další příjemce České vysoké učení technické v Praze, 2016–2020, hlavní řešitel prof. Petr Urlich, předkladatelka se podílí jako spoluřešitel. Viz <https://www.ma6070.cz>.

⁶ Např. workshop Hodnocení výsledků experimentálních prací (září 2016). https://www.ma6070.cz/pamatky/architektura-60-a-70-let/ke-stazeni/wkshp2016/04_kunecky.pdf (stav k 1. 10. 2016).

předkladatelky, je tedy vždy podrobná heuristika a využití metod běžných při psaní historicky zaměřené práce (zjm. postupy odvozené ze stavebně-historického průzkumu). Mnohé současné výzkumy využívají metodou oral history (využívá ji i předkladatelka), která se mnohdy ukazuje i přes své limity jako klíčová (viz dále). U předkladatelčina výzkumu divadelní architektury byl pak výzkum multidisciplinární (ve spolupráci s režiséry, scénografy a divadelními kritiky byly zkoumány interpretace scénických východisek při navrhování scénických prostorů, specifika vnímání divadelních prostorů a jejich skutečné scénické možnosti). Tyto metody umožnily zabývat se tématy, která historici architektury běžně nereflektují a která překračují rámeček jejich zájmu.

Výzkum musí počítat s limity zkoumaného materiálu (např. tehdejší cenzura médií vedla k tomu, že informace v tisku mohou svést k velmi zkrslujícím závěrům v oblasti autorství; při výzkumu soutěží zase hraje roli např. fakt, že nebyly nikde cíleně archivovány; i metoda oral history přináší nepřesnosti, kvůli často i nechtěné autocenzuře apod.). S vědomím těchto limitů víme, že obraz dané dekadý není zcela objektivní a že tak blízká historie si „stále ponechává svá tajemství“, např. co se týče některých autorství (viz např. kancelářský dům pro Výzkumný a vývojový ústav pozemního stavitelství Ostrava, tzv. Černá perla, Ostrava-Poruba, 1960). Je zřejmé, že zůstává množství bílých míst, kterými se výzkumníci nezabývají (např. zhodnocením typové výstavby, významem projektových a výzkumných ústavů, svazových orgánů ad. – k tomu např. PECHAR, J. 1979; i dotazování se těmito tématům často vyhýbají).

Základní vymezení, charakteristiky a nejvýznamnější stavby – zejména reprezentativního charakteru (hodnocené hlavně se zaměřením na formové projevy) již naše kunsthistorie zpracovala (viz již klasické práce HAAS, F. 1978; ŠVÁCHA, R., 1995; HALÍK, P., 1995; HÁJKOVÁ, L. – ŠVÁCHA, 2000; DULLA, M. – MORAVČÍKOVÁ, H., 2002; ŠVÁCHA, R. – PLATOVSKÁ, M., 2005 a 2006; URLICH, P. – VORLÍK, P. – ANDRÁŠIOVÁ, K. – FILSAKOVÁ, B. – POPELOVÁ, L., 2006; KRAMEROVÁ, D. – SKÁLOVÁ, V. (eds.), 2008; ŠEVČÍK, O. – BENEŠ, O., 2009; STRAKOŠ, M., 2014). Jedním z prvních pokusů o shrnutí dobového vývoje a kategorizaci formových projevů zjm. byly stati prof. Rostislava Šváchy a doc. Pavla Halíka.

Nárůst počtu publikací na téma architektura šedesátých let zaznamenáváme po roce 2000. Předkladatelka se podílela na výzkumu architektury šedesátých let v rámci VZ-MSM č. 214500027 *Proměny historické a současné architektury*, který probíhal na Fakultě architektury ČVUT v Praze v letech 1999–2004 (hlavní řešitel profesor Petr Urlich a kol.). Výstupem byla monografie *Šedesátá léta v architektuře očima pamětníků* (URLICH, P. a kol., 2006). Metodou oral history byly na příkladu 31 československých architektů zkoumány dobové charakteristiky

i mapovány velmi různorodé osobní příběhy. Byly ověřeny nejen charakteristiky definované dřívějšími výzkumy, ale byly definovány i mnohé další (např. význam soutěžního dění, problematika přechodu k modernistickému výrazu ad.), též byl překročen zaběhlý okruh interpretovaných realizací a pohled byl doplněn i o problematiku urbanistickou (viz příspěvky předkladatelky). Tato publikace je dnes již hojně citovaná. Na tento výzkum navazoval i první pokus o „topografický výzkum“ publikovaný v knize *Architektura 60. let: „zlatá šedesátá“ v české architektuře 20. století* (ŠEVČÍK, O. – BENEŠ, O., 2009). Oldřich Ševčík v úvodu k této knize shrnul nejvýznamnější charakteristiky šedesátých let – zabýval se i přesahy do filozofického uvažování, též akcentoval význam výtvarného detailu v architektuře té doby (v souvislosti s touto přínosnou knihou je zajímavá pozdější diskuze o zrušení památkové ochrany nádraží Ostrava-Vítkovice, kdy jako důvod sejmutí ochrany bylo uváděno nezařazení této významné stavby do zmíněné publikace; viz STRAKOŠ, 2014, s. 161). Z posledních publikací vyniká kniha *Po sorele brusel, kov, sklo, struktury a beton* (STRAKOŠ, M., 2014), v níž autor akcentuje i mezinárodní souvislosti, problematiku přechodu k modernismu na konci padesátých let, význam výtvarného detailu i specifika zjm. ostravské architektury. Nalézáme i topografická shrnutí v rámci průvodců, např. zatím nejucelenější pro Prahu v publikaci *Praha moderní IV* (LUKEŠ, Z., 2015), která též odkrývá mnohé souvislosti.

Postupně se objevují i monografie o jednotlivých významných stavbách, vybraných architektech a tématech – viz výběrový soupis na konci publikace (velká pozornost je např. věnována fenoménu libereckého ateliéru SIAL, a to i díky aktivitě členů tohoto ateliéru). Do tohoto rámce již spadají výzkumy předkladatelky, publikované na stránkách odborného časopisu *Architektúra & urbanizmus* na téma soutěžního dění, přechodu od estetiky socialistického realismu k modernismu a divadelní architektury zkoumané na příkladu tvorby architekta Iva Klimeše; publikováno v knize *Svět architektury a divadla. Architekt Ivo Klimeš* (POPELOVÁ – ŠPAČKOVÁ, 2014).

Výzkum jednotlivých typologií je zatím velmi kusý (např. kulturní domy, sportovní stavby či obchodní domy, průmyslová architektura zpracovávaná aktuálně VCPD FA ČVUT v Praze či zmíněné divadelní stavby). Přitom vývoj typologický je v daném období klíčový (viz např. vypisování soutěží právě z důvodu rozvoje jednotlivých typologií). Stejně tak zatím v dané oblasti chybí porozumění konstrukčnímu a materiálovému vývoji, jemuž se kunsthistorie tradičně věnuje jen málo.

Naopak je zájem o výzkum výtvarného detailu v architektuře či výtvarného umění ve veřejném prostoru (KAROUS, P., 2013). Postupně rozšíření o tato témata napomáhá vnímat hodnoty architektury šedesátých let v jejich rozmanitosti.

V posledních letech narůstá zájem o zhodnocení kvalit typové bytové výstavby – panelových sídlišť,⁷ a částečně i experimentální výstavby (výzkumy mají různé časové vymezení a mnohé se pohybují spíše v rovině urbanistické⁸, poznání pak iniciují i různá občanská sdružení, stejně jako v případech výtvarného detailu).

Musíme dodat, že hodnocení významu československé architektury je nutné chápat v souvislostech celosvětového dění. Interpretace jsou již formulovány řadou publikací jak dobových, tak současných (viz soupis literatury), které jsou dostatečně známé (vycházíme zejména z klasických prací Denise Sharpa, Uda Kultermanna, Kenetha Framptona ad.). Šedesátá léta výzkumníci hodnotí jako přelomová, jak v oblasti formových, tak typologických a konstrukčně-materiálových řešení atd. I z pohledu památkové péče jsou na tom západní státy v rozpoznání kvalit a míře ochrany lépe, třebaže i tam probíhají demolice (viz NOVOTNÁ, E., 2015).

Jelikož se výzkumy předkladatelky v detailu zabývaly tematikou soutěží a divadelní architektury, byly důležité i publikace o těchto tématech (např. HAAN, H. de – HAAGSMA, I., 1988 a JONG, C. de – MATTIE, E., 1994). V naší literatuře bohužel neexistuje ucelená publikace o dějinách soutěží, relevantní byla pouze na poli divadelních staveb práce Jiřího Hilmery (HILMERA, 1999), publikace o typologii (PARDYL, V. H. 1980), periodikum *Acta scaenographica* a nástupnické tituly tohoto časopisu, *Databáze divadel (Theatre Architecture in the Central Europe)*, publikace *Divadelná architektúra na Slovensku* (MORAVČÍKOVÁ, H. – DLHÁŇOVÁ, V., 2011) a *Nová scéna Národního divadla v Praze* (BIEGEL, R. – SEDLÁKOVÁ, R., 2010). Východiskem výzkumu byla i zahraniční „divadelní literatura“, kde se setkáváme i s interpretací divadelních staveb jako výslednice architektury a scénického prostoru.

V tomto kontextu vznikaly výzkumy předkladatelky. Povaha současného výzkumu grantu NAKI II „*Analýza a prezentace hodnot moderní architektury šedesátých a sedmdesátých let 20. století jako součásti národní a kulturní identity ČR*“, jak jsme popsali výše, na kterém se podílí předkladatelka, je tak vyústěním těchto snah a přesahem do aplikovatelnosti výsledků v praxi památkové péče.

---

⁷ Např. projekt NAKI *Panelová sídliště v české republice jako součást městského životního prostředí: zhodnocení a prezentace jejich obytného potenciálu*.

⁸ Např. HUBATOVÁ-VACKOVÁ, L. – ŘÍHA, C., 2007; URLICH, P. (ed.), 2009; MALEČEK, M. – VALENTOVÁ, V. – JEŘÁBEK, M., 2012; ZADRAŽILOVÁ, L., 2013; ŠPIČÁKOVÁ, B. (ed.), 2014; GUZIK, H., 2014; MRÁČKOVÁ, M. – ŠIMÁNKOVÁ, B. – VEJVODA, V., 2014; ZIKMUNDLENDER, L., 2014; ZARECOR, K. E., 2015; monočíslo *Zprávy památkové péče*, č. 75, 2015.

2. Vymezení pojmu v mezinárodním kontextu a u nás – hlavní charakteristiky, které byly výzkumy dále rozšiřovány a doplňovány

Architekturu šedesátých let u nás není možné zkoumat bez vnímání mezinárodních souvislostí. Výzkumníci se shodují v těchto **základních charakteristikách**.⁹

- Dění předznamenávají již léta padesátá (viz EXPO 58). Šedesátá léta ve spleti často protichůdných pnutí těžko hledala společný – **teoretický výklad**. Po rozpadu CIAM (Congres International d'Architecture Moderne) roku 1956 na X. kongresu v Dubrovniku zanikla jednotná názorová platforma modernismu, což má souvislost i s generační výměnou architektů. O šedesátých letech se v historii architektury hovoří jako o období rozkolu teorie a praxe.

- Už v polovině padesátých let sílil na Západě odpor vůči mezinárodnímu stylu, vůči určitým zjednodušujícím znakům. Na Západě v šedesátých letech nastupuje množství **různorodých formových stylů**: pokračování klasické moderny, nový brutalismus, skulpturalismus, vizionářská architektura, japonský metabolismus, architektura technické novinky, nearchitektura čili architektura bez architekta, mašínismus – předvoj high-tech, strukturalismus, severský senzitivismus, postmoderna. Mnohé styly mají i svůj teoretický výklad.

- Dobově velmi typické utopické tendence se slévaly do tzv. **Futurist Revival** (až revolucionářsko-kulturní hnutí, jež propagoval Reiner Banham, Richard Buckminster Fuller, Archigram, Hans Hollein, Günther Feuerstein, Yona Friedman ad.).

- V **souvislosti s vědeckým vývojem** viděli někteří teoretici i praktici možnost až nutnost transformovat architekturu skrze techniku a technologii. Publikace hodnotí realizace nových konstrukcí a využití moderních materiálů. Na druhou stranu se objevují snahy **humanizace** a propojení architektury s **výtvarným uměním** (např. institucionální podpora umění ve veřejném prostoru nebly otázkou jen socialistického bloku).

- Objevují se nová témata v oblasti **urbanistického plánování**, která ovlivní i podobu architektury: rozpad tradiční struktury měst, vznik megapolí, rozvoj dopravy, vztah mezi historickou a novou zástavbou, výstavba sídlišť ad. Viz publikace Jane Jacobsové, Kevina Lynche ad.

- Architektura se stává **interdisciplinárním oborem**. Šlo nejen o stírání rozdílů mezi urbanistickým plánováním, tvorbou krajiny a stavitelstvím, ale i vstupem jiných vědních oborů, např. ekologie, psychologie, politologie.

- **Nástup masové popkultury** – hromadně vznikají velká zábavní a nákupní centra s banální architekturou, která se stává všudypřítomným

---

⁹ Volně citováno dle: POPELOVÁ, 2011. s. 54–58.

symbolem doby. Nástup masmédií ovlivní podobu architektury (např. rozvoj televizního vysílání má vliv i na vývoj divadelního prostoru).

- Vývoj **typologických druhů** odráží společenské změny, rychlý rozvoj technologií, materiálů, konstrukcí. Vznikají např. nové druhy staveb pro volný čas, rychlý vzestup ale zaznamenávají i stavby zdravotní, dopravní, průmyslové a telekomunikační. Celá Evropa se potýkala s nedostatkem bytů a nutností poválečné rekonstrukce a výstavby sídlišť (realizují se tak sny avantgardy z meziválečného období). Objevuje se téma konverzí.

- **Soutěžní dění** se oživilo po druhé světové válce. Soutěže byly významné pro prosazování nových architektonických směrů, nových konstrukcí a pro vznik významných „ikonických“ objektů.

„Ačkoli československá architektura v šedesátých letech žila autonomně v násilně odtrženém socialistickém bloku, přece se k ní dostávaly ozvuky z velkého, vyspělého světa, což dosvědčují zkušenosti jednotlivců i realizace, vytvářené na půdě státních projektových organizací. Informace o dění, stavbách i názorech, třebaže minimální a filtrované, se (...) vyskytovaly i v padesátých letech. Vazby se pak v uvolněné atmosféře šedesátých let ještě prohlubovaly (...).“ (URLICH, P. a kol., 2006; citováno podle rukopisu téhož, 2005, s. 15). Přestože naše architektura měla specifika daná politickým režimem a navazovala též na svébytné dědictví předválečné architektury, byla součástí obecného vývoje, na který určitým způsobem reagovala a vůči kterému se vymezovala (někdy až krkolomně).

Sledujeme-li u nás šedesátá léta jako ideový a stylový, společenský fenomén s jejich vlastní vyhraněnou identitou, musíme se z důvodu probíhajících politických změn zaměřit na širší časový úsek. Období „zlatých šedesátých let“ mělo svou předehru ve druhé polovině padesátých let a uhasínalo na začátku sedmdesátých let s nastupující tzv. normalizací (viz např. interpretace Vladimíra Justa v publikaci *Divadlo v totalitním systému. Příběh českého divadla (1945–1989) nejen v datech a souvislostech*; JUST, V., 2010). Důležitými mezníky byly roky: 1957, kdy došlo k mnohým právním úpravám – vznikly např. různé profesní svazy, a rok 1958, kdy byl mezinárodně oceněn čs. pavilon na EXPO 58 v Bruselu. Odborná literatura význam EXPO 58 akcentuje, nicméně při podrobném studiu je jasné, že úspěch tohoto projektu byl jen viditelným završením probíhajících obrodných snah (paralelně vznikaly další progresivní návrhy, dosud jen málo hodnocené; viz POPELOVÁ, 2011; STRAKOŠ, M., 2014).

Otevření se Západu probíhalo ve vlnách, kulminovalo v polovině šedesátých let (např. se vypisovalo více soutěží, bylo možno cestovat do západní ciziny, liberalizovaly se formy zaměstnání). Roku 1967 v Praze a Bratislavě zasedal IX. kongres UIA s tématem *Životní prostředí člověka* a v Praze se poprvé konalo *Pražské Quadriennale*. Zlomem, koncem dané éry byl rok 1968 a následné dění. Roku 1971 byl rozpuštěn Svaz českých architektů. Roku 1972 vznikl reformovaný svaz architektů – Federální svaz

architektů ČSSR, do kterého již z politických důvodů mnozí architekti nesměli vstoupit. Jak shrnul Miroslav Masák, život šel dál, ale optimismus a vitalitu šedesátých let už následující desetiletí neměla. Výzkumy se shodují, že „zlatá šedesátá léta“ měla dohru v následujících desetiletích, kdy jejich vliv vyhasínal, jak ideově, tak ve formě realizovaných staveb (mnohé stavby se realizovaly se zpožděním, např. nové divadlo v Mostě od architekta Iva Klimeše bylo dokončeno až roku 1985).

3. Specifická témata zkoumaná předkladatelkou

3. 1. Fenomén šedesátých let – snaha o formulaci obecných charakteristik na pozadí osobních příběhů

Předkladatelka se podílela na publikaci *Šedesátá léta očima pamětníků* (URLICH et al., 2006; VZ-MSM č. 214500027, 1999–2004). Cílem výzkumu bylo přiblížit zajímavé životní osudy významných čs. architektů, urbanistů a teoretiků a zformulovat odpovědi na obecné otázky vývoje architektury šedesátých let. Výzkumníci pracovali v daných limitech: omezený vzorek, metoda oral history. Metodika měla i své přednosti: autentičnost rozhovoru, čtivost atd. a musela se samozřejmě kombinovat s podobnou heuristikou a získané informace bylo nutno korigovat (zejména v poznámkovém aparátu).

Při přípravě publikace byl precizován okruh otázek, směřující od celkového dění k detailu (otázky byly během interview modifikovány podle typu rozhovoru). Jednotlivé rozhovory tak byly různorodé, a jak se ukázalo, ve výsledku velmi záleželo, zda je architekt praktikem, či teoretikem (dle toho při jeho výpovědi preference teorie, či praxe). Po analýze byla shrnuta témata, která dotazovaní chápali jako klíčová (URLICH et al., 2006, s. 12):

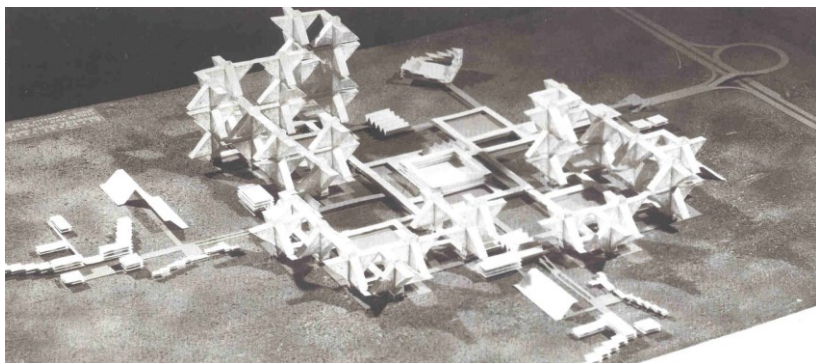
- *Význam soutěží, vzájemné rivality a v důsledku také vyhrocování koncepce, způsobu práce i výtvarné osobitosti autorů.*
- *Přidělování zakázek, vazba na soutěže, shody šťastných náhod.*
- *Boj s nedokonalostí stavební výroby, touha po „čistém“ technickém řešení, skladebnosti. Nové technologie a materiály; často v zásadním rozporu s módním výtvarným, sochařsky modelovaným záměrem. Realizace v zahraničí, spolupráce se zahraničními firmami a dodavateli.*
- *Přenos vůdčích trendů do běžné produkce. Výjimečné, prominentní stavby versus standard¹⁰.*
- *Architekt jako zaměstnanec projektového ústavu, cena lidské práce. Vstup žen-autorek na scénu.*
- *Vyrovnaní se socialistickým realismem. Meziválečná architektura jako nepřímá zkušenost.*

---

¹⁰ Jedna z přesvědčivých metod, jak charakterizovat historické období hledáním vazeb, poměru a porovnáním masové produkce a pilotních staveb.

- *Rozpor mezi obecným uvolněním, kulturním kvasem a reálnou politikou, emigrací, vězněním a represemi.*

Předkladatelka v knize vedla pět rozhovorů: s Jiřím Hrůzou, Karlem Marholdem, Ivem Obersteinem, Stanislavem Švecem, Karlem Kibicem. Při výzkumu se potvrdila hypotéza, že pro většinu oslovených architektů šedesátá léta představovala možnost do jisté míry svobodného uvažování, léta velké kreativity – vlastní i ostatních příslušníků této generace, léta osobního růstu a samozřejmě léta mládí. Výsledky byly využity v navazujícím výzkumu soutěží.

Obr. 1. Stanislav Švec, Slunečné město, 1967. Zdroj: archiv autorky.

3. 2. Výzkum soutěžního dění – zatím nedoceneně velké téma čs. architektury

Soutěžní dění v Československu šedesátých let bylo z mnoha důvodů jistým fenoménem. Historií a specifickou rolí soutěžních projektů ve vývoji československé architektury se zatím žádný výzkum nezabýval. Cílem výzkumu bylo prozkoumat a analyzovat dosud neprobádaný a nesystematizovaný materiál. Daný předmět byl zkoumán na základě čtyř vymezení. 1. místní (soutěže na území dnešní ČR, na čs. projekty v zahraničí a bez určení místa). 2. časové rozmezí 1954–1972 (podrobně zkoumány soutěže mezi lety 1961–1970). 3. legislativní dle *Vyhlášky Státního výboru pro výstavbu č. 154/1959 Úředního listu Státního výboru pro výstavbu ze dne 14. 7. 1959, o soutěžním řádu pro soutěže na konceptní projektová řešení*. 4. publikace soutěže v odborném periodiku (*Architektura ČSR (ČSSR), Československý architekt*).

Byl zkoumán zejména vliv soutěží na vývoj architektonické formy a typologii. Výzkum se zabýval i vlivem soutěží na teoretickou diskuzi, tvorbu jednotlivých architektů a kolektivů, významem soutěží v projektové a realizační sféře a vlivem na oblast památkové péče. Výsledky shrnuty

v dizertační práci *Architektonické soutěže šedesátých let 20. století publikované na stránkách periodik Architektura ČSR/ČSSR a Československý architekt* (POPELOVÁ, L., 2011) a v časopise *Architektúra & urbanizmus* (POPELOVÁ, L., 2013 a 2014).

Hlavní zjištění: dle zvolených kritérií zmapováno 229 architektonických, architektonicko-urbanistických a urbanistických soutěží. Z 229 soutěží bylo: 152 soutěží architektonických a architektonicko-urbanistických (66 %), 48 soutěží urbanistických (21 %), 23 soutěží uměleckých/designerských (10 %), 6 soutěží konstrukčních (3 %). Ze 152 soutěží architektonických a architektonicko-urbanistických, na které se dizertace podrobněji zaměřila, bylo: 74 veřejných anonymních a 78 omezených. Realizovalo se cca 30 % výsledků veřejných soutěží.

Co se týče počtu soutěží, v první polovině padesátých let se soutěže vypisovaly málo. Počet stoupal od půle padesátých let. Zjištěné počty soutěží v jednotlivých letech: 16 v r. 1960, 19 v r. 1961, 18 v r. 1962, 12 v r. 1963, 15 v r. 1964, 22 v r. 1965, 26 v r. 1966, 18 v r. 1967, 23 v r. 1968, 20 v r. 1969, 9 v r. 1970, 3 v r. 1971, 0 v r. 1972. Výrazný nárůst soutěží zaznamenáváme v letech 1965–1966 a 1968–1969. Od roku 1970 výrazný pokles, roku 1972 naprostý útlum (souviselo to s nástupem normalizace).

Co se týče počtu architektonických soutěží podle jednotlivých typologií, nejvíce se soutěže vypisovaly na kulturní stavby (42, tj. 18 %). Následovaly soutěže na administrativní stavby (27, tj. 12 %), na stavby pro služby (19, tj. 8 %), zdravotnické stavby (16, tj. 7 %), školské stavby (12, tj. 5 %), technické a dopravní stavby (11), obytné stavby (10), sportovní a rekreační stavby (6), průmyslové stavby (3), zemědělské stavby (3), církevní stavby (3!). Soutěžní projekty v šedesátých letech tak pokryly téměř všechny typologické druhy. Soutěže reagovaly na poptávku po nových řešeních pružně. Výzkum věnoval jednotlivým typologiím samostatné kapitoly a u každé zkoumané typologie uvádí faktory, které ovlivňovaly, zda se na ni soutěže vypisovaly. Zhodnocení vlivu soutěží na typizaci by si zasloužilo samostatný výzkum.

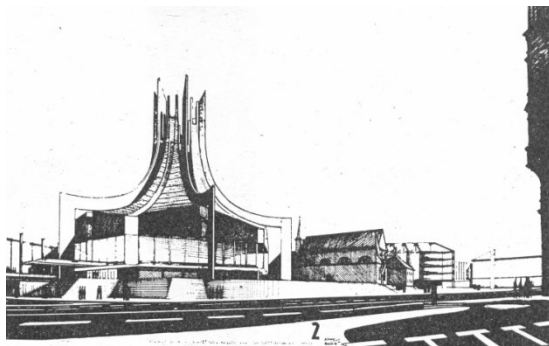
Soutěže proběhly ve 44 obcích. Postavení Prahy bylo dominantní: z celkového počtu 229 soutěží jich zde proběhlo 69 (tj. 30 %). Z toho byla převážná část architektonických soutěží – 58, urbanistických proběhlo 11. Druhým městem podle počtu soutěží byla Ostrava – 13. Následují s přibližně stejným počtem projekty pro cizinu (zastupitelství, velvyslanectví, pavilony EXPO). V Plzni bylo vypsáno 7 soutěží (tj. 3 %). V Brně 6 soutěží, stejně jako v Hradci Králové, Mostě a Pardubicích (tj. 2,5 %, zajímavým zjištěním je malý počet brněnských klání). Po 4 soutěžích proběhlo v Karlových Varech a Ústí nad Labem. Ostatní obce byly zastoupeny jedinou soutěží. 48 soutěží (21 %) nebylo vypsáno na žádnou určitou lokalitu.

Výzkum zhodnotil společenský a ideově-politický význam soutěží. Soutěže tehdy měly řešit zejména stavby významné z hlediska společenských zájmů, rozvoje kultury, životního prostředí a vlivu na socialistický životní styl. Význam soutěží pro socialistický stát byl tedy značný: měly svědčit o zvyšující se úrovni naší architektury a jejich výsledky měly obstát ve srovnání se západní tvorbou (např. u soutěží na velvyslanectví, hotely, obchodní domy) apod. Výzkum ověřil, že soutěže vývoj naší architektonické scény formovaly víc než nejasné teoretické koncepce.

Největší část výzkumu se věnovala vývoji architektonických formových tendencí, které se u nás od konce 50. let v soutěžních projektech objevily – v praxi se však mnohé vůbec nevyužily, neboť se naráželo na ideologické předsudky, omezené technologické možnosti či strnulost socialistického stavebnictví. Podrobně se práce zabývala: mezinárodním stylem (technicistní a výtvarná linie), novým brutalismem (geometrizující a plastická linie), skulpturalismem, estetikou nových konstrukcí, severskými inspiracemi, mašinsticko/designerským technicismem – předvojem high-tech, metabolismem, architekturou výtvarné kreaace. Pro soutěže byla typická mnohost forem, která však byla vnímána mnohdy i kriticky. Jistá povrchnost v užívání vzorů souvisela i se samotným fungováním soutěží (např. krátké lhůty, příliš široká zadání, snaha zalíbit se, neznalost východisek dané formy). Přesto si někteří naši tvůrci západní tendence osvojili na vysoké úrovni a tvořili v rámci daných možností díla srovnatelná se západním světem, vycházející v mnohých případech z ujasněné tvůrčí filozofie a ve výsledku mající i svébytnou výtvarnou estetiku (např. kolektiv Karla Filsaka, SIAL, Vladimír a Věra Machoninovi, Ivo Klimeš a další). Některé naše stavby pak své vzory dokonce předčily, např. časností realizace (hotel a televizní vysílač na Ještědu, bývalý obchodní dům Máj v Praze).

Výzkum jednoznačně potvrdil, že v každé ze zkoumaných oblastí se dají vysledovat důvody, díky nimž je možné soutěže šedesátých let považovat za dobový fenomén. Rozšířil znalost o dalších významných dobových projektech (hlavně těch nerealizovaných), jejichž iniciační role (formové, typologické, konstrukční řešení...) není v literatuře dosud zhodnocena.

Obr. 2. Ivo Loos, Jindřich Malátek, soutěžní projekt nové koncertní síně na náměstí Republiky v Praze, perspektiva ze 2. fáze soutěže, 1965–1966. Zdroj: *Architektura ČSSR*, 1969, s. 139.

3. 3 Výzkum divadelní architektury: publikace *Svět architektury a divadla*. Architekt Ivo Klimeš

V poslední fázi se výzkum soustředil na téma divadelní architektura a zabýval se tvorbou významného ostravského architekta Iva Klimeše. Obsahem výzkumu bylo zejména zhodnocení tvorby architekta s akcentem na výjimečné kvality jeho projektů (hl. soutěží), realizovaných divadelních budov, novostaveb i přestaveb (např. dostavba Divadla Jiřího Myrona, přestavba Divadla Antonína Dvořáka a divadla v Opavě, nové divadlo v Mostě). Výzkum si ale kladl za cíl zodpovědět i obecnější otázky, týkající se vývoje divadelních staveb zejména v šedesátých letech u nás (i když opět s nutnými časovými přesahy).

Výsledkem výzkumu byla monografie *Svět architektury a divadla. Architekt Ivo Klimeš* (POPELOVÁ, L. – ŠPAČKOVÁ, E., 2014; výzkum podpořen nadací České architektury). Problematika byla zkoumána jak klasickými metodami, tak opět metodou oral history. Výzkum sledoval rozvoj poválečné divadelní architektury u nás, pojmenoval inspirační zdroje jak na poli typologie divadelních budov, tak formových a technologických řešení a inspirační zdroje, které se odvíjely od vývoje divadelního – scénického prostoru. Zpracoval i historii jednotlivých projektů. Předkladatelka je spoluautorkou obsáhlého rozhovoru s architektem, který doplnila rozsáhlým poznámkovým aparátem, doplňujícím možství dalších informací a samostatné kapitoly zabývající se soutěžními projekty na divadla té doby; podílela se na soupise díla a publikaci editovala.

Kvůli specifičnosti zkoumaného předmětu byl výzkum od počátku mezioborový (přizvání Radovana Lipuse, Jiřího Nekvasila, Alberta Pražáka, Radomíry Sedlákové, Zbyňka Srby, Martina Strakoše, Marie Šťastné, Petra

Urlicha, Ladislava Vrchovského.). Mezioborová interpretace divadelní architektury studuje divadelní budovu nejen jako „architektonickou typologii“, ale jako prostor, který má scénickou funkci – vznikl a žije z inscenační praxe. Ivo Klimeš takto o svých projektech uvažoval. Zvolený způsob mezioborové interpretace je blízký interpretacím zmíněného amerického teatrologa Oscara G. Brocketta (BROCKETT, O. et al., 2010).

Obecné závěry o dění v šedesátých letech, které kniha přinesla, se víceméně shodují s tím, co prokázaly už předchozí výzkumy; obohacením jsou informace o specifičnosti vývoje divadelních staveb, působení „mimoarchitektonických vlivů“ na vývoj divadelní typologie, přičemž je zřejmé, že pro vývoj divadelní typologie byla tato doba přelomová, a to nejen u nás, ale i na Západě. Kniha popisuje, jak až krkolomně se popudy z inscenační praxe na přelomu padesátých a šedesátých let, jejichž cílem bylo pracovat ve flexibilním a variabilním divadelním prostoru, střetávaly s realitou socialistického plánování, a shrnuje nesmírný význam soutěží v rozvoji divadelní typologie. Ta u nás, zejména v soutěžních návrzích, ve sledovaném období dosáhla výsledků srovnatelných se zahraničím. Realizace Iva Klimeše prověřily limity i možnosti tehdejší výstavby divadel u nás (zejména strojní zařízení bylo nutno zajišťovat v zahraničí).

Obr. 3. Obálka knihy Svět architektury a divadla. Architekt Ivo Klimeš s projektem ostravské filharmonie. Zdroj: archiv autorky.

4. Shrnutí. Výsledky výzkumů – dobové charakteristiky ověřené výzkumy

V průběhu výzkumů se ověřily charakteristiky daného období formulované i dalšími výzkumníky, tyto charakteristiky byly dále rozvíjeny a přibýly další. Výsledky výzkumů tedy shrneme v charakteristikách definujících dobové dění jak v obecnější rovině (např. časové vymezení

ad.), tak detailní, jelikož studovaný materiál byl v mnoha směrech specifické povahy. Tyto charakteristiky do jisté míry korigují obecně přijímaný a zaběhlý výklad architektury „zlatých šedesátých let“, protože popisují jevy, které dosud nejsou známy nebo nejsou dostatečně popsány.¹¹

• Jako zásadní při studiu architektury šedesátých let se jeví problém, **jak interpretovat nedávnou minulost**, protože stále chybí kritický odstup. Dennis Sharp k problému studia nedávné minulosti říká: „Jen historik, který chce spáchat intelektuální sebevraždu, se může pokusit shrnout závěry.“¹² Zdá se, že zjm. mladá generace badatelů přistupuje ale k tomuto období již zcela bez předsudků. Problémem pak může být odsouzení nebo naopak přecenění studované problematiky.

• **Relativizace časového vymezení.** Sledujeme-li šedesátá léta u nás jako ideový a stylový fenomén s jejich vlastní vyhraněnou identitou, musíme se zaměřit na širší období (začínala ve druhé polovině padesátých let, kdy se aspekty, pro šedesátá léta typické, formovaly a formulovaly, a uhasínala na začátku sedmdesátých let s nastupující normalizací (ve skutečnosti pak měla přesahy ještě delší, např. v opožděných realizacích až do 80. let).

• **Vyrovnaní se s metodou socialistického realismu** probíhalo podstatně déle, než se obecně myslí. V kulturní sféře se ustupovalo od metody socialistického realismu po celý zbytek padesátých let, v architektuře i z důvodu opožděných realizací (které se už ale částečně zjednodušovaly).

• **Jak by měla architektura nové, socialistické éry formálně vypadat?** Dobový názorový chaos ilustrují např. soutěže na kulturní domy pořádané na konci 50. let. Teprve po úspěchu bruselského pavilonu byl postupně rehabilitován modernismus (konkrétně se mluvilo o návratu funkcionalismu). Návrat k moderní architektuře ale byl dosti zdlouhavý a trval až do začátku šedesátých let. Proběhl víceméně v praxi, teoreticky tato změny nebyl reflektován (modernismus byl stále odsuzován). Velkou zásluhu na vyjasnění situace, nástupu progresivních formových proudů, ale i nových typologií (částečně se to týkalo i ověřování nových konstrukčních řešení) měly nepochybně soutěže, kde byla větší tolerance vůči experimentu.

• **Rozvoj forem.** Na západní trendy i meziválečný funkcionalismus se hluboko do konce padesátých let pohlíželo jako na ideologicky nevhodné vzory. Dalším důvodem dlouhého odmítání novinek byla technologická nemohoucnost čs. stavební výroby, protože moderní architektura vyžadovala precizní technicko-technologická řešení. Jako ideologicky přijatelný model na konci padesátých let zvítězil mezinárodní styl (technicistní a výtvarné linie), který např. ve studovaných soutěžních projektech představoval po celé sledované období nejčastěji využívané

---

¹¹ Formulace vycházejí z: POPELOVÁ, L. 2011, s. 60–70, doplněno o další informace, které přinesly navazující výzkumy.

¹² SHARP, D. 1991, s. 234 (překlad Lenka Popelová).

formové řešení, vázané na typická prostorová schémata (podnož, věž, jednoduché hranolovité formy). Z tohoto hlediska můžeme relativizovat názor, že soutěžní projekty vždy přinášely progresivní řešení.

Důvodem postupné akceptace západních vzorů bylo to, že naše architektura se musela chtít nechtě konfrontovat se zahraničím a reprezentovat se. Mnozí tvůrci si postupně západní tendence osvojili, používali je na vysoké úrovni a v krátkém dějinném období tak dokazovali, že zpoždění za Západem je možno dohnat a tvořit v rámci daných možností srovnatelná díla. Je zcela zřejmé, že užitým formám jak v oblasti architektury, tak urbanismu (nový brutalismus, skulpturalismus, estetika nových konstrukcí, metabolismus, strukturalismus, severské inspirace, mašínismus a nástup high-tech ad.) chybí teoretická základna, kterou jejich vzory měly (západní formové směry se vymezovaly teoreticky zjm. vůči funkcionalismu, ale i společenským jevům apod., nejednalo se jen o výtvarné formy). Zajímavým poznáním je i to, že jisté formové směry se až tvrdošijně pojily s vybranými typologiemi (administrativní a zdravotní stavby, ale i velvyslanectví). Zejména soutěžní návrhy ale byly platformou, kde si progresivní formy mohli architekti vyzkoušet.

● **Specifika teorie architektury.** V období socialistického realismu se teorie architektury jako obor zdiskreditovala. Řada architektů měla nedůvěru k teoretické činnosti. Přesto v šedesátých letech existovala různá teoretická pracoviště s velkými ambicemi a zajímavými osobnostmi.¹³ Teoretické snahy jsou dnes hodnocené i na světové úrovni (např. Josef Svoboda, Miroslav Kouřil). Dění kolem soutěží šedesátých let bylo ideovou platformou, kde se formovaly, střetávaly a prosazovaly nové tendence formového a typologického vývoje a v omezené míře i vývoje konstrukčního (byla snaha soutěže začlenit do výzkumné činnosti, měly napomoci formování názorů na typologická řešení, napomoci zkvalitnit typizovanou výstavbu atd.).

● **Ideovost architektury:** architektura byla po celá šedesátá léta vnímána jako důležitý nástroj státu nejen ve smyslu ekonomicko-sociálním, ale i ideovým a i podrobněji zkoumané divadelní stavby není možné chápat bez těchto souvislostí. Též soutěže v podstatě sloužily režimu – měly být cíleně vypisovány zejména na stavby, jež by reprezentovaly stát. Politická podpora architektury ale zaručovala odbornost ve vývoji typologií a měla nesporný dopad v sociální oblasti. Architekti obecně cítili sociální odpovědnost za svou tvorbu, což bylo typické již pro avantgardu a není to tedy pouze znakem socialistické architektury. Podobně pozitivně můžeme např. hodnotit podporu výtvarného umění, kupř. vyhláškou č. 355 z roku 1965.

---

¹³ Např. Výzkumný ústav výstavby a architektury (VÚVA, zrušen v roce 1994), Kabinet teorie architektury a životního prostředí založený roku 1964 v rámci AV.

● **Zestátnění projektové praxe.** Výzkumy potvrdily, že i přes instituční a systémová omezení bylo možné, aby se výrazné osobnosti a kolektivy architektů v průběhu šedesátých let vyprofilovaly. Významně se profilovaly jak kolektivy politicky zaštitěné, tak ty, které byly zaměřeny na danou typologickou problematiku (např. zdravotní a průmyslové stavby, ale i stavby divadelní). Soutěže jako součást rutinní socialistické projektové praxe pak architektům-zaměstnancům umožňovaly vybočit ze stereotypu. Výzkum prokázal, že účast v soutěžích byla pro mnohé architektky klíčová při získávání kvalitních zakázek, a tento proces v podstatě simuloval zdravé podnikatelské prostředí (i samotnými architektky byly takto vnímány).

● **Typizace obytných, občanských, průmyslových, zemědělských a inženýrských staveb** započala po převratu v roce 1948. V padesátých letech začaly vznikat typologicky zaměřené projektové organizace. V nich fungovaly i samostatné typizační útvary – tím se začalo zpracovávání typizačních podkladů decentralizovat. Postupně z mnohých důvodů sílila kritika typizace a jejích metod. Oslovení pamětníci vnímají problematiku typizace jako jednu z nejpálčivějších otázek doby i svého profesního růstu. V tomto kontextu byly významné studijní úkoly ad. formy ověřování možných řešení, ale i soutěže, které limity typizace překračovaly. Zaměstnanci projektových ústavů proto soutěže vnímali jako možnost experimentu, např. Ivo Klimeš se cíleně snažil z práce na typové výstavbě takto vyvazovat. Zajímavá je i diskuze o začlenění soutěží do praxe projektových ústavů (např. architekt Zdeněk Vávra navrhoval tři druhy soutěží – veřejné, ústavní, meziústavní – s jasnými pravidly), což mělo sloužit podpoře tvořivosti architektů a jejich motivaci k práci.

● **Výjimečnost, luxus, odříkání – rozkol typizované a atypické výstavby.** S otázkou typizace souvisí i to, že architektonická tvorba šedesátých let balancovala mezi dvěma protipóly: stereotypními typovými projekty masové, zprůmyslněné výstavby a exkluzivní výstavbou malé skupiny vysoce individualistických projektů. Mnohé politicky preferované stavby jsou dnes pokládány za architektonické ikony šedesátých let. Ve skutečnosti však zkoumané období charakterizují trochu zjednodušujícím způsobem – v celkovém objemu stavební produkce představovaly mizivé procento. Už tehdejší tvůrci a kritici se nad tímto protikladem pozastavovali, jak se dočítáme na stránkách dobových tiskovin. Ačkoli kritika typizované výstavby je podložena, i zde vznikla kvalitní řešení (typologie).

● **Fenoménu soutěží.** Jak jsme již řekli, soutěžní projekty šedesátých let naši architektonickou scénu značně formovaly, a to zřejmě víc než nejasné teoretické koncepce, ke kterým architekti cítili po období socialistického realismu značnou nedůvěru. Soutěže pomáhaly problémy pojmenovávat, formulovat jejich řešení a zobecňovat je, svým způsobem suplovaly teoretickou diskuzi i zdravé podnikatelské poměry. Výzkum potvrdil, že byly významné v návratu modernismu a po celá šedesátá léta pak

ovlivňovaly nástup progresivních architektonických forem. V oblasti typologie soutěže pokryly celé spektrum typologických druhů a též zde napomáhaly vyjasnit danou problematiku. Zajímavá byla snaha soutěžní projekty zapojit do probíhající typizace. Upozornili jsme též na důležitost soutěží pro projektovou praxi i samotné architekty, kteří je chápali jako důležitý nástroj v rozvoji a třebení své tvorby, čemuž nesporně napomáhaly.

● **Rozvoj typologií.** Vývoj jednotlivých typologických druhů byl na Západě v poválečných letech bouřlivý, spektrum řešených typologií se v šedesátých letech v souvislosti s rozvojem společnosti, technologií ad. faktorů rozšířilo, a stejně tak tomu bylo, s pochopitelným časovým odstupem, i u nás. Rozvoj jednotlivých typologických druhů výzkum studoval podrobně, a to zejména v souvislosti se soutěžním děním¹⁴, v detailu pak v souvislosti s divadelními stavbami. Vnímání důležitosti typologie, a dá se říci i odpovědnosti za typologický vývoj, patří k velmi významným dobovým charakteristikám (ne-li stěžejním). Jak jsme již řekli, ve zkoumaném období se očekávalo, že soutěže přinesou společnosti objektivní hodnoty i na poli typologie. Pro mnohé typy staveb na prahu šedesátých let neexistovala účelná, moderní řešení a soutěže byly cestou, jak získat variantní a kvalitní projekty.

● **Specifika divadelní typologie.** Výzkum ověřil, že tendence sledované u nás ve výstavbě divadel byly obdobné s tendencemi na Západě (ovšem přicházely k nám s jistým zpožděním). Po opuštění „romantické, iluzivní divadelní praxe“, která ovlivňovala jak inscenační postupy, tak scénografii a vážala se i na určitý půdorysný/prostorový typ divadla (kukátkové divadlo), nastoupily snahy formovat moderní inscenační prostor, který by se lépe přizpůsoboval proměnlivým inscenačním záměrům, využíval progresivní technicko-technologická řešení. Reinterpretovaly se staronové formy antického i renesančního divadla. Ideovým cílem bylo odpoutání se od historických vzorů, které byly vnímány i jako politicky, společensky překonané, nevhodné (viz odpor avantgardy vůči buržoazii, a tedy i formě kukátkového divadla). Praktickým cílem bylo zrušení iluzivního vnímání, zrušení předělu pevným portálem, prolomení tradiční fixace frontálního vztahu jeviště-hlediště (min. zakomponováním rozšířeného proscénia) a nahrazení tradiční půdorysně-prostorové struktury variabilním, flexibilním, mobilním inscenačním prostorem, který může být ve výsledku multifunkční (v tomto směru byl ikonickým vzorem projekt Totálního divadla Waltera Gropia, ale i známé projekty Jacquese Polieriho). Do navrhování divadel samozřejmě vstupovaly nároky dispozičně-technického charakteru: vytvoření prostoru s kvalitní křivkou viditelnosti ad. kvalitami, odvozujícími se od technicko-technologických požadavků (svícení, jevištní technika, akustika atd., viz např. významný architekt a technik Georg Izenour), vyvíjelo se řešení společenských prostor i zázemí divadla.

---

¹⁴ Podrobně viz POPELOVÁ, 2011, s. 214–259.

Zhodnotili jsme, že teoretická reflexe tohoto dění u nás, byla zde v období šedesátých let na světové úrovni a zasloužila by si ještě podrobné zhodnocení (šlo jak o ideové uvažování o nových, až experimentálních formách divadla, tak o tvorbu reálných projektových norem). Znalost ideových východisek při tvorbě divadelních prostorů byla na vysoké úrovni (i díky nutnosti jejich provázání s dalšími obory, např. scénografie) i díky institucionální podpoře a chápání divadla jako společensky důležité typologie (tj. politicky preferované). Realizovaná divadla potenciál soutěžních návrhů využila jen částečně (jedná se o reformované kukátkové prostory). Výsledná řešení pak byla ovlivněna i dalšími faktory – urbanistické souvislosti, formové řešení, konstrukční a materiálové možnosti. Zjištěním je, že vývoj forem nehrál protvorbu divadelního prostoru velkou roli.

Jako přínos se ukázala mezioborovost výzkumu divadelní architektury, která ho obohatila o informace o jeho scénických východiscích a kvalitách.

- **Realizace staveb.** Výzkumy popsaly mnohdy velmi složité způsoby realizace staveb, odrážející nepružnost stavební výroby. Jak uváděl např. Ivo Klimeš, generální dodavatel, který byl určen, zadal např. i konstrukční systém stavby, bez ohledu na přání architekta. Výzkum se zabýval i svébytnou situací v oblasti urbanismu. Dlouhé realizace projektů šedesátých let přenášely kus lesku tohoto období částečně do dalších dekad.

- **Generace architektů šedesátých let.** Na konci padesátých let se také začala profilovat nová silná a samostatně uvažující generace architektů, která pojetí architektury v šedesátých letech rozšířila i mimo režimem daný rámec a prosazovala i vlastní názory – můžeme mluvit o silných individualitách (kryjících se s vypracovaným seznamem architektů činných v soutěžích) jak ještě z generace mezválečných architektů, tak generace střední i nejmaldší, která do dění vstupovala až v průběhu 60. let.

- **Gesamtkunstwerk a výtvarný detail.** Podstatným rysem architektury daného období je její provázanost s výtvarným uměním – s jeho nejrůznějšími projevy od keramiky po tapisérie, malby, plastiky. I na příkladu Iva Klimeše, že ve veřejných stavbách byla idea gesamtkunstwerku živá a samotní architekti svou tvorbu chápali svázanou s touto myšlenkou.

- **Bílá místa** – nevyjasněná autorství, přehlížená témata (zestátnění projektové činnosti, výzkumné a projektové ústavy, svazové orgány, perzekvovaní architekti apod.), jak jsme definovali výše, jsou témata, kterým je nutné se v budoucnu věnovat. Též bude nutné více vyjasnit specifika slovenské architektury, kterou bohužel česká současná historiografie přehlíží. V současné historiografii také dosud chybí zhodnocení mnohých významných osobností a kolektivů.

5. Závěr

Cílem této habilitační přednášky bylo na prezentovaných výzkumech doložit, že ve vývoji naší poválečné architektury představují šedesátá léta zcela specifické a mimořádné období, jehož dědictví je potřeba dále zkoumat, chránit a nalézt jeho adekvátní interpretaci a místo v současném světě, který již žije do jisté míry odlišnými hodnotami.

Důvody výzkumu architektury šedesátých let by měly být širší než jen interpretace dějinného materiálu, který byl představen na konkrétních příkladech, přičemž témata prezentovaná předkladatelkou nebyla z velké části ještě zkoumána jinými badateli (soutěžní dění, divadelní architektura a specifické dobové charakteristiky spojené s těmito tématy). Pro získání uceleného obrazu, ale bude nutné se dále věnovat zde otevřeným tématům jako: např. kvality typizované výstavby a snaha o zlepšení její úrovně skrze soutěžní dění, význam typologického vývoje v šedesátých letech, význam institucí, svazů a výzkumných ústavů v dobovém dění, iniciační role kulturních staveb v návratu k modernismu, odkrývání významných osobností, které stojí mimo centra dění (např. tak tomu bylo u Ivo Klimeše).

Je též zřejmé, že výsledky výzkumů by měly být dále aplikovatelné, a to zejména v oblasti památkové péče, tak, aby zkoumané kulturní dědictví nezanikalo. V tomto směru je významný citovaný grant *„Analýza a prezentace hodnot moderní architektury šedesátých a sedmdesátých let 20. století jako součásti národní a kulturní identity ČR“*, který vede NPÚ, a na kterém se podílejí pracovníci FSv ČVUT v Praze. Tento grant navazuje na snahy identifikovat, mapovat dané objekty a postupně prohlášovat první památkově chráněné objekty, které by měly reprezentovat zkoumané období. Podstatná bude odborná diskuze, ale zřejmě i osvětová činnost směřovaná k veřejnosti.

Literatura citovaná v textu

Zahraniční publikace:

- BROCKETT, O. – MITCHELL, M. – HARDBERGER, L. (ed.). *Making the Scene*. Tobin Theatre Arts Fund, 2010.
- FRAMPTON, K. *Moderní architektura. Kritické dějiny*. Praha, Academia, 2004.
- GUSSMANN, H. *Theatergebäude* (II. Band). Veb. Verlag Technik Berlin, 1954.
- HAAN, H. de – HAAGSMA, I.: *Architects in Competitions*. New York, Thames and Hudson, 1988.
- JONG, C. de – MATTIE, E. *Architectural Competitions 1950 – Today*. Köln, Taschen, 1994.
- KULTERMANN, U. *Současná světová architektura*. Praha, Nakladatelství československých výtvarných umělců, 1965.
- LYNCH, K. *Obraz města*. Praha, Polygon, 2004.
- SHARP, D. *Twentieth Century Architecture. A Visual History*. London, Lund Humphries, 1991.

Domácí publikace:

- BIEGEL, R. – SEDLÁKOVÁ, R. *Nová scéna národního divadla*. Praha, Národní divadlo, 2010.
- DULLA, M. – MORAVČÍKOVÁ, H. *Architektúra Slovenska v 20. storočí*. Bratislava, Slovart, 2002.
- GUZIK, H. *Čtyři cesty ke Koldomu: kolektivní bydlení – utopie české architektury 1900–1989*. Praha, Zlatý řez, 2014.
- HÁJKOVÁ, L. – ŠVÁCHA, R. *Kde budeme žít zítra*. In: *Akce, slovo, pohyb, prostor*. Praha, Galerie hlavního města Prahy, 2000.
- HALÍK, P. *Česká architektura 1956–1970*. In: *Česká architektura 1945–1995*. Praha, Obec architektů, 1995.
- HALÍK, P. *Česká architektura 50. let* (nepublikovaný text). Praha, 1996.
- HALÍK, P. *Rekonstrukce staveb posledního půlstoletí*. *Architekt*, 1998, č. 1, s. 21.
- HALADA, J. – HLAVAČKA, M. *Světové výstavy*. Praha, Libri, 2000.
- HAAS, F. *Architektura XX. století*. Praha, SPN, 1978.
- HILMERA, J. *Česká divadelní architektura*. Praha, Divadelní ústav, 1999.
- HONŽÍK, K. *Formové otázky současné architektury*. *Architektura ČSSR*, 1963, roč. XXII, s. 153.
- HUBATOVÁ-VACKOVÁ, L. – ŘÍHA, C. *Husákovo 3+1. Bytová kultura 70. let*. Praha, VŠUP, 2007.
- JIRKALOVÁ, K. – NOVOTNÁ, E. – STEINBACHOVÁ, M. *Texty o architektuře 06/09. Matadoři / Junioři*. Praha, Kruh, o. s., 2010.
- JIROUTEK, J. *Fenomén Ještěd*. Liberec, J. Jiroutek, 2005.

- KAROUS, P. *Vetřelci a volavky*. Atlas výtvarného umění ve veřejném prostoru v Československu v období normalizace (1968–1989). Praha, Arbor vitae, 2013.
- KLÍMA, P. (ed.). *Kotvy, Máje. České obchodní domy 1965–1975*. Praha, Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze, 2011.
- KLIMEŠ, I. Problémy moderního divadla. *Stavoprojekt X*, 1961, č. 10.
- KLIMEŠ, I. Moje spolupráce s divadlem. In: PEKÁREK, Jaromír a kol. *Divadlo Jiřího Myrona Ostrava 1986*. Opava, Okresní stavební podnik v Opavě, 1986.
- KOUŘIL, M. Typisace na jevišti. *Acta scaenographica II*, 1961, č. 4-7-9.
- Kolektiv autorů. *Akce, slovo, pohyb, prostor* (sborník výstavy). Galerie hlavního města Prahy, 2000.
- KRAMEROVÁ, D. – SKÁLOVÁ, V. (eds.). *Bruselský sen. Československá účast na Světové výstavě EXPO 58 v Bruselu a životní styl I. pol. 60. let* (katalog). Řevnice, Arbor vitae, 2008.
- LUKEŠ, Z. *Praha moderní: velký průvodce po architektuře 1950–2000*. Praha, Litomyšl, Paseka 2015.
- MASÁK, M. (ed.). *Architekti SIAL*. Praha, Kant, 2008.
- MALEČEK, M. – VALENTOVÁ, V. – JEŘÁBEK, M. *Lesná – 50 let sídliště*. Brno, Vydáno nákladem občanských iniciativ na Lesné v Brně, 2012.
- MORAVČÍKOVÁ, H. – DLHÁŇOVÁ, V. *Divadelná architektúra na Slovensku*. Bratislava, Divadelný ústav Bratislava, 2011.
- MRÁČKOVÁ, M. – ŠIMÁNKOVÁ, B. – VEJVODA, V. *Legenda o sídlišti*. Praha, Akademie výtvarných umění v Praze a cosa.cz, 2014.
- NOVOTNÁ, E. Poválečná bytová výstavba a památková péče na příkladu Velké Británie a Skandinávie. *Zprávy památkové péče*, č. 4, 2015, s. 307.
- PARDYL, V. H. *Občanské stavby – divadla*. Praha, Vydavatelství ČVUT, 1980.
- PECHAR, J. *Československá architektura*. Praha, Odeon, 1979.
- POPELOVÁ, L. Architektonické a architektonicko-urbanistické soutěže šedesátých let 20. století ve vztahu k vývoji typologických druhů. In: *Svorník 6/2008*. Praha, Sdružení pro stavebněhistorický průzkum, 2008, díl 6, s. 203–214.
- POPELOVÁ, L. Mutující fáze československé architektury po roce 1954 a otázka historismu reflektovaná v soutěžních projektech. In: *Svorník 8/2010*. Praha, Sdružení pro stavebněhistorický průzkum, 2010, s. 165–174.
- POPELOVÁ, L. *Architektonické soutěže šedesátých let 20. století publikované na stránkách periodik Architektura ČSR/ČSSR a Československý architekt* (dizertační práce). Fakulta architektury ČVUT v Praze, Praha, 2011.
- POPELOVÁ, L. Architektonické a architektonicko-urbanistické soutěže šedesátých let. Jejich specifický přínos v dějinách československé architektury. *Architektúra & urbanizmus*, 2013, roč. XLVII, č. 47, čl. č. 3, s. 34–51.
- POPELOVÁ, L. Vliv architektonických soutěží konce padesátých let a šedesátých let na vývoj architektonické formy. *Architektúra a urbanizmus*, 2014, roč. XLVIII, č. 1–2, s. 54–73.

- POPELOVÁ, L. (ed.) – ŠPAČKOVÁ, E. (ed.) – LIPUS, R., et al. *Svět architektury a divadla. Architekt Ivo Klimeš*. Praha, Grada Publishing, 2014.
- SEDLÁKOVÁ, R. *Karel Prager*. Praha, Nakladatelství Titan, 2013.
- SMĚTÁK, P. – PUČEROVÁ, K. *60'/70': Věra a Vladimír Machoninovi*. Praha, Galerie Jaroslava Fragnera, 2010.
- STRAKOŠ, M. *Po sorele brusel, kov, sklo, struktury a beton. Kapitoly o architektuře a výtvarném umění 50. a 60. let 20. století od Bruselu po Ostravu*. NPÚ, ÚOP Ostrava, Ostrava, 2014.
- ŠEVČÍK, O. – BENEŠ, O. *Architektura 60. let. „Zlatá šedesátá“ v české architektuře 20. století*. Praha, Grada, 2009.
- ŠPIČÁKOVÁ, B. (ed.). *Sídlišť Solidarita*. Kostelec nad Černými lesy, Archiv výtvarného umění, 2014.
- ŠVÁCHA, R. *Česká architektura 1956–1970*. In: *Česká architektura 1945–1995*. Praha, Obec architektů, 1995.
- ŠVÁCHA, R. – ŠTECHA, P. *Karel Hubáček*. Praha, Středoevropská galerie a nakladatelství, 1996.
- ŠVÁCHA, R. – PLATOVSKÁ, M. (ed.) *Dějiny českého výtvarného umění V*. Praha, Academia, 2005.
- ŠVÁCHA, R. – PLATOVSKÁ, M. (ed.) *Dějiny českého výtvarného umění VI* (1. díl). Praha, Academia, 2006.
- ŠVÁCHA, R. (ed.). *SIAL*. Olomouc, Arbor vitae, Muzeum umění, 2010.
- ŠVÁCHA, R. (ed.). *Naprej! Česká sportovní architektura 1567–2012*. Praha, Prostor – architektura, interiér, design, 2012.
- URLICH, P. (ed.) – VORLÍK, P. – ANDRÁŠIOVÁ, K. – FILSAKOVÁ, B. – POPELOVÁ, L. *Šedesátá léta v architektuře očima pamětníků*. Praha, Česká technika – nakladatelství ČVUT v Praze, 2006.
- URLICH, P. (ed.) – POPELOVÁ, L. – SEDLÁKOVÁ, R. – VLČEK, P. – ŠKRANC, P. – VORLÍK, P. *Slavné stavby Prahy 6*. Praha, Foibos, 2009.
- Usnesení vlády Československé socialistické republiky č. 355, 1965, o řešení otázek uplatnění výtvarného umění v investiční výstavbě.*
- Vyhláška Státního výboru pro výstavbu č. 154/1959 Úředního listu Státního výboru pro výstavbu ze dne 14. 7. 1959, o soutěžním řádu pro soutěže na konceptní projektová řešení.*
- ZADRAŽILOVÁ, L. *Když se utopie stane skutečností. Panelová sídliště v Československu 1953–1989*. Praha, Arbor vitae a Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, 2013.
- ZIKMUND-LENDER, L. *Experimentální sídliště Invalidovna*. Hradec Králové, Praha, Národní památkový ústav, 2014.

Životopisné údaje a odborné CV

Ing. arch. Lenka Popelová, Ph.D

Narozena 1. 12. 1976 v Praze.

Vzdělání a kvalifikace, pedagogická praxe

- 1996 absolvovala Střední uměleckoprůmyslovou školu v Praze, obor scénografie (praxe v mnohých čs. divadlech a televizi).
- 1996–2003 studium Fakulty architektury ČVUT v Praze, ateliér doc. Karla Marholda. 2001 tři semestry studia na fakultě architektury TU Delft. V průběhu studia účast a ocenění v soutěžích a na workshopech.
- 2003–2011 doktorské studium na FA ČVUT v Praze, obor Dějiny architektury a rekonstrukce památek. Dizertační práce na téma *Architektonické soutěže šedesátých let 20. století publikované na stránkách periodik Architektura ČSR/ČSSR a Československý architekt* (školitel prof. Ing. arch. Petr Urlich, CSc.).
- 2003 externí spolupráce s Výzkumným centrem průmyslového dědictví ČVUT v Praze; v letech 2004–2006 tamtéž jako vědecký pracovník.
- od 2006 do současnosti odborný asistent Fakulty stavební ČVUT v Praze, katedra architektury (2010–2012 mateřská a rodičovská dovolená). Přednáší a vede cvičení v češtině i angličtině v předmětech kompozice architektury, dějiny a teorie architektury a památková péče, dále vede ateliéry architektonické kompozice. V současnosti školitel specialista tří doktorandů.

Vědeckovýzkumná, publikační činnost

Stěžejními tématy výzkumu jsou: architektura 20. století (zjm. jeho 2. polovina) a industriálního dědictví.

Výzkumy a rozvojové projekty (výběr):

- NAKI II Aplikovaný výzkum NAKI II, č. DG16P02R007 „Analýza a prezentace hodnot moderní architektury šedesátých a sedmdesátých let 20. století jako součásti národní a kulturní identity ČR“. Hlavní příjemce-koordinátor Národní památkový ústav, další příjemce České vysoké učení technické v Praze, 2016–2020, hlavní řešitel prof. Petr Urlich, předkladatelka se podílí jako jeden ze spoluřešitelů).
- Lenka Popelová (hlavní řešitel). Industriál a umění, Grant Nadace české architektury, 2015.
- Lenka Popelová (hlavní řešitel). Architekt Ivo Klimeš / Svět divadla a architektury, Grant Nadace české architektury, 2013–2014,
- Lenka Popelová (vedoucí řešitelského týmu). Grant SVK 06/14/F1, Architektura a udržitelný rozvoj 2014 – 1. doktorandská vědecká konference studijního programu Architektura a stavitelství, FSv ČVUT v Praze, 2014.

- RPMT 105/1051413A000, FSv ČVUT v Praze. Profilace, inovace a zavádění nových předmětů v oboru současné dějiny a teorie architektury (v českém a anglickém jazyce), jejich internacionalizace a aplikace do dalších předmětů. Jan Pustějovský (hl. řešitel), spoluřešitelé: Lenka Popelová – iniciace grantu a koordinace, Jana Hořická, Nikolay Brankov ad., FSv ČVUT v Praze, 2014.
- Benjamin Fragner (hlavní řešitel) – Petr Vorlík (koordinátor) – Milan Blažej – Zuzana Drahotušská – Tomáš Šenberger – Lukáš Beran – Vladislava Valchářová – Lenka Popelová – Libor Doležal – Milota Schusterová – Michal Zlámaný. Implementace databáze stavebních objektů v pedagogickém procesu, Rozvojový projekt MŠMT č. 61, VCPD ČVUT, 2005.
- Lenka Popelová (hlavní řešitel). Esteticko-symbolický rozměr průmyslových staveb jako kategorie jejich klasifikace. IG CTU0622115, FA ČVUT, 2005.
- Lenka Popelová (hlavní řešitel). Architektonické a urbanistické soutěže v 60. letech v Čechách a na Moravě – jejich specifický přínos v dějinách české architektury. Grant IG CTU0509615, FA ČVUT, 2005.
- Petr Urlich (hlavní řešitel; předkladatelka se podílela jako spoluřešitel). Výzkum historické a současné architektury. Výzkumný záměr MŠMT MSM 214500027, FA ČVUT, 1999–2004.

Publikace – výběr:

- Axel Föhl – Lenka Popelová (eds.), Franziska Bollerey – Renata Skřebská – Inga Karlstrema – Patrick Viaene – Hanne Abildgaard – Daina Glavočic. Industriál a umění. Praha, Nakl. ČVUT v Praze, 2015, 108 s. ISBN 978-80-01-05811-4.
- Lenka Popelová (ed.) – Nikolay Brankov (ed.). Architektura a udržitelný rozvoj/AUR14. Praha, Nakl. ČVUT v Praze, 2015, 216 s. ISBN 978-80-01-05738-4.
- Lenka Popelová (ed.) – Eva Špačková (ed.) – Radovan Lipus – Jiří Nekvasil – Albert Pražák – Radomíra Sedláková – Zbyněk Srba – Martin Strakoš – Marie Šťastná – Petr Urlich – Ladislav Vrchovský. Svět architektury a divadla. Architekt Ivo Klimeš. Praha, Grada Publishing, 2014. 184 s. ISBN 978-80-247-5268-6.
- Lenka Popelová. Vliv architektonických soutěží konce padesátých let a šedesátých let na vývoj architektonické formy. In: Architektúra & urbanizmus. 2014, roč. XLVIII, č. 1–2, s. 54–73. ISSN 0044-8680.
- Lenka Popelová. Architektonické a architektonicko-urbanistické soutěže šedesátých let. Jejich specifický přínos v dějinách československé architektury. In: Architektúra & urbanizmus. 2013, roč. XLVII, č. 47, č. 3, s. 34–51. ISSN 0044-8680.

- Lenka Popelová. Architecture of the First Czechoslovak Republic and its Symbolic Enhancement by Motifs of Work, Trade and Industry. Eselsohren (editor čísla: Axel Föhl, vydal Institute of Achitectural History and Theory. University of Wuppertal, Germany), 2013, vol. 1, no. 1, p. 113–138. (mezinárodní časopis). ISSN 2195-0520.
- Lenka Popelová. Vnímání hranic urbanistického prostoru – vizuální teorie Kevina Lynche. In: Perspektivy území II: hranice a rozhraní. Praha, České vysoké učení technické v Praze, Fakulta stavební, 2013, s. 150–156. ISBN 978-80-01-05339-3.
- Lenka Popelová. Role a vliv soutěžních projektů 60. let 20. století na vývoj divadelních staveb. In: Architektura a urbanismus 2. poloviny 20. století. Ostrava, Fakulta stavební, Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava, 2013, s. 122–125 (DVD). ISBN 978-80-248-3148-0.
- Lenka Popelová. Shrnutí výsledků výzkumu čs. architektonických a architektonicko-urbanistických soutěží šedesátých let 20. století. In: Kol. autorů. Proměny architektury 2. pol. 20. století. Ostrava, Fakulta stavební, Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava, 2012, s. 30–36 (DVD). ISBN 978-80-87079-27-0.
- Lenka Popelová. Symbolic Enhancement of Institutional, Commercial and Industrial Buildings of the First Republic by Motifs of Work, Trade and Industry. In: Industrial Heritage – Ecology and Economy: XIV International TICCIIH Congress 2009 in Freiberg. Chemnitz, Sächsische Industriemuseum, 2011, s. 255–261. ISBN 978-3-934512-22-1.
- Lenka Popelová. Mutující fáze československé architektury po roce 1954 a otázka historismu reflektovaná v soutěžních projektech. In: Svorník 8/2010. Praha, Sdružení pro stavebněhistorický průzkum, 2010, s. 165–174. ISBN 978-80-904503-1-8.
- Lenka Popelová. Architektonické soutěže šedesátých let 20. století publikované na stránkách periodik Architektura ČSR/ČSSR a Československý architekt (dizertační práce). FA ČVUT v Praze, Praha, 2010, 273 s., 127 s. příloh.
- Petr Urlich (ed.) – Lenka Popelová – Radomíra Sedláková – Pavel Vlček – Pavel Škranc – Petr Vorlík. Slavné stavby Prahy 6. Foibos, Praha, 2009, 302 s. ISBN 978-80-87073-14-8.
- Lenka Popelová. Technické vybavení budov jako jeden z určujících prvků staveb high-tech. In: Svorník 7/2009. Praha, Sdružení pro stavebněhistorický průzkum, 2009, s. 203–214. ISBN 978-80-904503-1-8.
- Lenka Popelová. Architektonické a architektonicko-urbanistické soutěže 60. let 20. století ve vztahu k vývoji typologických druhů. In: Svorník 6/2008. Praha, Sdružení pro stavebněhistorický průzkum, 2008, díl 6, s. 203–214. ISBN 978-80-904503-1-8.

- Lenka Popelová. The Symbolic-aesthetic Dimension of Industrial Architecture as a Method of Classification and Evaluation: The Example of Bridge Structures in the Czech Republic. Acta Polytechnica, 2007, sv. 47, č. 1, s. 23–31. ISSN 1210-2709.
- Lukáš Beran – Vladislava Valchářová (eds.; Lenka Popelová spoluautor hesel). Pražský industriál. Technické stavby a průmyslová architektura Prahy. Rozšířené vydání. Praha, ČVUT v Praze, 2007, 303 s. (2. vydání a předešlá a následná vydání). ISBN 80-01-03586-7.
- Lukáš Beran – Vladislava Valchářová (eds.; Lenka Popelová spoluautor hesel). Industriál libereckého kraje. Praha, ČVUT v Praze, 2007, 281s. ISBN 978-80-01-03798-0
- Petr Urlich (ed.) – Petr Vorlík – Katarína Andrášiová – Beryl Filsaková – Lenka Popelová. Šedesátá léta v architektuře očima pamětníků. Praha: Česká technika – nakladatelství ČVUT v Praze, 2006, 303 s. ISBN 80-01-03413-5.
- Lenka Popelová. Czech and Moravian Architectural and Urbanistic Competitions in the Sixties – Their Specific Contribution to the History of Czech Architecture. In: CTU Reports – Proceedings of Workshop 2006. Praha: Česká technika – nakladatelství ČVUT, 2006, sv. A, s. 756–757.
- Lenka Popelová – Michal Zlámaný – Lukáš Beran (ed.). 3. mezinárodní konference Industriální stopy (elektronický sborník mezinárodní konference). Praha, ČVUT v Praze, 2006. Bez ISBN.
- Kol. autorů. Meziválečná průmyslová architektura. Stavební kniha 2005. 223 s. ISBN 80-7293-137-7.
- Kevin Lynch. Obraz města. Praha, Bova Polygon, 2004 (překlad knihy Lenka Popelová, Jaroslav Huřa). ISBN 80-7273-094-0.

Výstavy – výběr:

- Petr Urlich (ed.) – Lenka Popelová – Radomíra Sedláková – Pavel Vlček – Pavel Škranc – Petr Vorlík. Slavné stavby Prahy 6. Písecká brána, 18. 9.–13. 10. 2009.
- Benjamin Fagner – Petr Urlich – Lenka Popelová, L. Working Heritage. Fakulta stavební ČVUT v Praze, 9. 5.–22. 5. 2007. Další reprízy: pavilon Brno na Výstavišti Brno ve spol. s IKAS, s. r. o., 04/2016; FA VUT v Brně, 05/2006 ad.).
- Kol. autorů. Meziválečná průmyslová architektura v Československu. (množství repríz od r. 2005).

Významné přednášky:

- Lenka Popelová. The Symbolic-Aesthetic Dimension of Industrial Architecture and Technical Works as a Method of Classification and

Evaluation: the Example of Bridge Structures in the Czech Republic. The XIII International Congress of TICCIH, Terni, 16. 9. 2006.

- Lenka Popelová. Artistically Elaborated Details of Industrial and Institutional Architecture. The XIV International Congress of TICCIH, Freiberg (pořadatelé: TICCIH, IWTG – TU Bergakademie Freiberg), 30. 8. 2009.
- Lenka Popelová. High-tech a estetika strojů. 7. specializovaná konference stavebněhistorického průzkumu „Technická infrastruktura budov a sídel“ – Jáchymov, 10.–13. 6. 2008.
- Lenka Popelová. Architektonické soutěže 60. let 20. století zaměřené na řešení typologických druhů. 6. konference SHP „Funkční a prostorové uspořádání budov“, Litomyšl, Zámecký pivovar, 5.–8. 6. 2007.
- Lenka Popelová. Obraz města – sociální rozměr ve stěžejním díle Kevina Lynche. FSv ČVUT v Praze (v rámci kolokvia katedry společenských věd), 12. 10. 2011.

Vedle další publikační, výzkumné a organizační činnosti (zjm. pořádání výstav a konferencí: např. v rámci *Bienále industriální stopy* 2005 a 2007 ad.) se věnovala i projektům v oblasti scénografie (např. divadlo Ponec, *Requiem for a Dog*, 2002, v rámci mezinárodního Týdne tance aj.) a do r. 2006 i projektové činnosti (architektonické studie).

Je členem Syndikátu novinářů, Společnosti pro dějiny věd a techniky a roku 2016 byla přizvána k činnosti pracovní skupiny k poválečné architektuře při ČNK ICOMOS.